

Sbírka soudních rozhodnutí

ROZSUDEK SOUDNÍHO DVORA (šestého senátu)

8. června 2023*

„Řízení o předběžné otázce – Justiční spolupráce v trestních věcech – Směrnice (EU) 2016/343 – Článek 8 odst. 4 – Právo být přítomen při řízení před soudem – Řízení v nepřítomnosti – Obnova řízení – Poučení osoby odsouzené v nepřítomnosti o jejím právu na obnovu řízení“

Ve spojených věcech C-430/22 a C-468/22,

jejímž předmětem jsou žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce na základě článku 267 SFEU, podaná rozhodnutími Specializiran nakazatelen sad (specializovaný trestní soud, Bulharsko) ze dne 28. června 2022 a 13. července 2022, došlými Soudnímu dvoru dne 28. června 2022 a 14. července 2022, v trestních řízeních proti

VB (C-430/22)

VB (C-468/22)

za účasti:

Specializirana prokuratura,

SOUDNÍ DVŮR (šestý senát),

ve složení: P. G. Xuereb, předseda senátu, L. Bay Larsen (zpravodaj), místopředseda Soudního dvora vykonávající funkci soudce šestého senátu, a T. von Danwitz, soudce,

generální advokát: J. Richard de la Tour,

za soudní kancelář: A. Calot Escobar, vedoucí,

s přihlédnutím k písemné části řízení,

s ohledem na vyjádření, která předložili:

– za Evropskou komisi: M. Wasmeier a I. Zaloguin, jako zmocněnci,

s přihlédnutím k rozhodnutí, přijatému po vyslechnutí generálního advokáta, rozhodnout věc bez stanoviska,

* Jednací jazyk: bulharština.

vydává tento

Rozsudek

- 1 Žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce se týkají výkladu čl. 8 odst. 4 druhé věty a článku 9 směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2016/343 ze dne 9. března 2016, kterou se posilují některé aspekty presumpce nevinny a práva být přítomen při trestním řízení před soudem (Úř. věst. 2016, L 65, s. 1).
- 2 Tyto žádosti byly předloženy v rámci trestních řízení vedených proti VB v jeho nepřítomnosti pro trestné činy organizovaného nedovoleného obchodu s omamnými látkami a držení zbraní.

Právní rámec

Unijní právo

- 3 Body 9 a 39 odůvodnění směrnice 2016/343 znějí takto:

„(9) Cílem této směrnice je posílit právo na spravedlivý proces v trestním řízení stanovením společných minimálních pravidel pro některé aspekty presumpce nevinny a právo být přítomen při řízení před soudem.

[...]

(39) Pokud právní řád členských států umožňuje vést řízení před soudem v nepřítomnosti podezřelé nebo obviněné osoby, avšak podmínky pro přijetí rozhodnutí v nepřítomnosti určité podezřelé nebo obviněné osoby nejsou splněny, neboť přes vynaložení přiměřeného úsilí nemohlo být zjištěno místo jejího pobytu, například proto, že tato osoba uprchla či se skrývá, mělo by být přesto možné vynést rozhodnutí v její nepřítomnosti a toto rozhodnutí vykonat. V takovém případě by členské státy měly zajistit, aby v okamžiku vyrozumění podezřelé nebo obviněné osoby o daném rozhodnutí, zejména při jejím zadržení, tato osoba měla být rovněž poučena o možnosti napadnout takové rozhodnutí a o právu na nové řízení před soudem či na uplatnění jiného prostředku právní nápravy. Takové vyrozumění by mělo být poskytnuto písemně. Může však být poskytnuto i ústně, pokud je skutečnost, že k vyrozumění došlo, zaznamenána v souladu s postupem pro záznamy při řízení před soudem podle vnitrostátního práva.“
- 4 Článek 8 této směrnice, nadepsaný „Právo být přítomen při řízení před soudem“, stanoví:

„1. Členské státy zajistí, aby podezřelá nebo obviněná osoba měla právo být ve vlastní věci přítomna při řízení před soudem.

2. Členské státy mohou stanovit, že řízení před soudem, jež může vést k rozhodnutí o vině či nevině podezřelé nebo obviněné osoby, se může konat v její nepřítomnosti, pokud:

 - a) podezřelá nebo obviněná osoba byla o řízení před soudem řádně vyrozuměna a na následky nedostavení se k soudu upozorněna; nebo

b) podezřelá nebo obviněná osoba, jež byla o řízení před soudem vyrozuměna, je zastupována zmocněným obhájcem, jehož si tato podezřelá či obviněná osoba zvolila, nebo jenž jí byl ustanoven státem.

3. Rozhodnutí, které bylo přijato podle odstavce 2, může být vůči dotčené podezřelé či obviněné osobě vykonáno.

4. Pokud právní řád členských států umožňuje provést řízení před soudem v nepřítomnosti podezřelé nebo obviněné osoby, avšak nelze splnit podmínky stanovené v odstavci 2 tohoto článku, neboť přes vynaložení přiměřeného úsilí nemohlo být zjištěno místo pobytu podezřelé či obviněné osoby, mohou členské státy stanovit, že takové rozhodnutí lze přesto vynést a vykonat. V takovém případě členské státy zajistí, aby v okamžiku vyrozumění podezřelé nebo obviněné osoby o takovém rozhodnutí, zejména při jejím zadržení, byla tato osoba rovněž v souladu s článkem 9 poučena o možnosti napadnout takové rozhodnutí a o právu na nové řízení před soudem či na uplatnění jiného prostředku právní nápravy.

5. Tímto článkem nejsou dotčena vnitrostátní pravidla, jež stanoví, že soudce nebo příslušný soud může dočasně vykázat podezřelou nebo obviněnou osobu z projednávání věci před soudem, je-li to nezbytné v zájmu zajištění řádného průběhu trestního řízení, za podmínky, že je dodrženo právo dané osoby na obhajobu.

6. Tímto článkem nejsou dotčena vnitrostátní pravidla, jež stanoví, že řízení nebo některá jeho stadia jsou vedeny písemně, za podmínky, že je to v souladu s právem na spravedlivý proces.“

5 Článek 9 uvedené směrnice, nadepsaný „Právo na nové řízení před soudem“, stanoví:

„Členské státy zajistí, aby v případech, kdy podezřelá nebo obviněná osoba nebyla přítomna při řízení, které bylo proti ní vedeno před soudem, a kdy nebyly splněny podmínky stanovené v čl. 8 odst. 2, měla tato osoba právo na nové řízení před soudem nebo jiný prostředek právní nápravy, který umožní nově posoudit skutkový stav věci, včetně vyhodnocení nových důkazů, a který může vést ke zrušení původního rozhodnutí. Členské státy v této souvislosti zajistí, aby tato podezřelá nebo obviněná osoba měla právo být přítomna při řízení před soudem, aktivně se jej účastnit v souladu s vnitrostátními procesními předpisy a vykonávat své právo na obhajobu.“

Bulharské právo

6 Článek 423 odst. 1 až 4 Nakazatelno-procesualen kodeksu (trestní řád, dále jen „NPK“) stanoví:

„(1) Ve lhůtě šesti měsíců ode dne, kdy se osoba, která byla odsouzena v nepřítomnosti, dozvěděla o pravomocném odsouzení pro trestný čin [...], může podat návrh na povolení obnovy trestního řízení s poukazem na svou nepřítomnost při [trestním řízení].

(2) Návrh nemá odkladný účinek na výkon trestu, nerozhodne-li soud jinak.

(3) Řízení o obnově trestního řízení je zastaveno v případě, že se osoba odsouzená v nepřítomnosti bez důležitého důvodu nedostavila na jednání.

(4) Je-li osoba odsouzená v nepřítomnosti zadržena za účelem výkonu pravomocného rozsudku a soud obnoví trestní řízení, rozhodne ve svém rozhodnutí o zajišťovacím opatření.“

7 Článek 425 odst. 1 bod 1 a odst. 2 NPK stanoví:

„(1) Je-li návrh na povolení obnovy řízení opodstatněný, může soud:

1. zrušit odsuzující rozsudek, rozhodnutí, usnesení nebo příkaz a vrátit věc k novému projednání a zároveň uvést, v jaké fázi musí nové projednání věci začít;

(2) V případech, na které se vztahuje čl. 423 odst. 1, se řízení obnoví a věc se vrátí do fáze, ve které řízení v nepřítomnosti začalo.“

Spory v původním řízení a předběžné otázky

- 8 Specializirana prokuratura (specializované státní zastupitelství, Bulharsko) zahájilo trestní stíhání proti VB, který byl s několika dalšími osobami obžalován z účasti na organizované zločinecké skupině zaměřené na pěstování a distribuci omamných látek, jakož i na držení zbraní, přičemž tyto činnosti představují trestné činy, za něž lze uložit trest odnětí svobody.
- 9 Trestní řízení, o něž se jedná ve věci v původním řízení, byla vedena v nepřítomnosti VB. V rámci těchto řízení nemohl být VB formálně vyrozuměn o tom, co je mu obžalobou kladeno za vinu. Mimoto nemohl být ani vyrozuměn o svém předvolání k soudu, a tím spíše o datu a místě příslušného jednání, ani poučen o důsledcích nedostavení se k soudu.
- 10 Příslušným vnitrostátním orgánům se totiž nepodařilo zjistit místo pobytu VB, jelikož ve fázi přípravného řízení v rámci uvedených trestních řízení uprchl bezprostředně před policejní operací, jejímž cílem bylo zadržení podezřelých osob. Zejména prostřednictvím evropského zatýkacího rozkazu bylo na VB vyhlášeno „pátrání“, ale místo jeho pohybu nebylo možné zjistit.
- 11 V rámci těchto trestních řízení byl VB během fáze přípravného řízení a fáze řízení před soudem obhajován postupně třemi různými advokáty, kteří byli všichni ustanoveni *ex officio*, nikdy se s ním nesetkali a nebyli ve spojení s ním nebo jeho blízkými.
- 12 Trestní řízení, o něž se jedná ve věci v původním řízení, stále probíhají a většina důkazů byla shromážděna. Podle předkládajícího soudu, je pravděpodobné, že VB bude na konci těchto trestních řízení odsouzen k trestu odnětí svobody.
- 13 Tento soud zejména uvádí, že podle čl. 423 odst. 1 NPK má osoba odsouzená v nepřítomnosti právo požádat o obnovu řízení ve lhůtě šesti měsíců od okamžiku, kdy se dozvěděla o svém odsouzení. Bulharské právo však nestanoví, aby tato osoba byla o tomto právu podán návrh na povolení obnovy řízení předem poučena. Konkrétně v bulharském právu neexistuje žádná povinnost uvést v rozsudku vydaném v nepřítomnosti obžalované osoby ani v jiném soudním aktu, který jí byl adresován, možnost podání návrhu na povolení obnovy řízení.
- 14 Mimoto bulharské právo v zásadě nezakotvuje v případě odsouzení v nepřítomnosti předem stanovené právo na zahájení nového řízení před soudem. Soud, který věc projednává a meritorně rozhoduje v dané věci v nepřítomnosti obžalované osoby, nemá zejména pravomoc rozhodnout o tom, zda má nepřítomná obžalovaná osoba z důvodu své nepřítomnosti právo na nové řízení před soudem. Je tomu tak proto, že pravomoc rozhodnout o existenci takového práva je v bulharském právu přiznána Varchoven kasacionen sad (Nejvyšší kasační soud, Bulharsko),

kterému musí být předložen návrh na zahájení nového řízení v souladu s čl. 423 odst. 1 NPK a tento soud musí posoudit existenci důvodů pro zahájení nového řízení z důvodu nepřítomnosti obžalované osoby.

- 15 Nakonec předkládající soud uvádí, že bulharské právo vyžaduje, aby se osoba odsouzená v nepřítomnosti osobně dostavila k soudu za účelem meritorního projednání návrhu na povolení obnovy řízení, zatímco článek 9 směrnice 2016/343 takový požadavek nestanoví. Tento požadavek přitom značně snižuje účinnost práva stanoveného v článku 9 této směrnice, neboť této osobě hrozí nebezpečí, že bude při svém dostavení se k soudu zadržena, a dojde tak k výkonu rozsudku, jímž byla odsouzena v nepřítomnosti.
- 16 S ohledem na výše uvedené se předkládající soud zamýšlí nad otázkou, zda musí při projednávání věci v nepřítomnosti obžalované osoby, za okolností, z nichž je zřejmé, že podmínky stanovené v čl. 8 odst. 2 směrnice 2016/343 nejsou splněny, v případě odsuzujícího rozsudku vyneseno v nepřítomnosti formálně v tomto rozsudku uvést, že odsouzená osoba má právo na nové řízení před soudem, aby tak bylo provedeno poučení požadované podle čl. 8 odst. 4 druhé věty této směrnice.
- 17 Předkládající soud v tomto ohledu upřesňuje, že pokud by Soudní dvůr musel na tuto otázku odpovědět kladně, vyvstala by otázka týkající se obsahu poučení, které má být poskytnuto osobě odsouzené v její nepřítomnosti.
- 18 Zaprvé je třeba určit, zda musí být tato osoba poučena o tom, že má právo na nové řízení před soudem, pokud o to požádá, a že jediné posouzení prováděné soudem, jenž o tomto návrhu rozhoduje, se týká druhu obnovy řízení, anebo zda musí být tato osoba poučena o tom, že má právo požadovat nové řízení před soudem a že tento soud posoudí opodstatněnost jejího návrhu. Zadruhé je třeba zkoumat, zda musí být tatáž osoba poučena také o povinnosti osobně se dostavit k soudu, u něhož byl podán návrh na obnovu řízení, což předpokládá, že taková povinnost je slučitelná s článkem 9 směrnice 2016/343.
- 19 Za těchto podmínek se Specializiran nakazatelen sad (specializovaný trestní soud, Bulharsko) rozhodl přerušit řízení a položit Soudnímu dvoru ve věci C-430/22 následující předběžné otázky:
 - „1) Musí být čl. 8 odst. 4 druhá věta směrnice 2016/343 vykládán v tom smyslu, že vnitrostátnímu soudu, který vynáší odsuzující rozsudek v nepřítomnosti obžalované osoby, aniž se jedná o případy stanovené v čl. 8 odst. 2 této směrnice, ukládá povinnost výslovně upozornit na právo obžalované osoby na obnovu řízení, které jí náleží podle článku 9 směrnice, aby byla o tomto právu poučena později, zejména při svém zadržení za účelem výkonu trestu? Tato otázka vyvstává s ohledem na skutečnost, že vnitrostátní právo nestanoví, že osoba odsouzená v nepřítomnosti bude při svém zadržení za účelem výkonu trestu, k němuž byla odsouzena v nepřítomnosti, o tomto svém právu poučena, ani nestanoví, že se soud podílí na vydání evropského zatýkacího rozkazu za účelem výkonu trestu.
 - 2) Musí být čl. 8 odst. 4 druhá věta směrnice 2016/343, a zejména část věty ‚byla tato osoba rovněž v souladu s článkem 9 poučena o možnosti napadnout takové rozhodnutí a o právu na nové řízení před soudem či na uplatnění jiného prostředku právní nápravy‘, vykládán v tom smyslu, že se jedná o poučení obžalované osoby o formálně uznaném právu na obnovu řízení, nebo se jedná o poučení o právu podat návrh na povolení takové obnovy řízení, přičemž opodstatněnost takového návrhu je třeba následně ještě posoudit?“

- 20 Ve věci C-468/22 Specializiran nakazatelen sad (zvláštní trestní soud, Bulharsko) také rozhodl přerušit řízení a položit Soudnímu dvoru následující předběžnou otázku:

„Je takové vnitrostátní ustanovení, jako je čl. 423 odst. 3 trestního řádu, které ukládá osobě, jež podala návrh na povolení obnovy trestního řízení z důvodu své nepřítomnosti při řízení, aniž se jedná o případy stanovené v čl. 8 odst. 2 směrnice 2016/343, aby se dostavila osobně k soudu za účelem meritorního projednání tohoto návrhu, v souladu s článkem 9 této směrnice a se zásadou efektivity?“

K řízení před Soudním dvorem

- 21 Dopisem ze dne 5. srpna 2022 informoval Sofijski gradski sad (městský soud v Sofii, Bulharsko) Soudní dvůr o skutečnosti, že v důsledku změny právních předpisů, která nabyla účinnosti dne 27. července 2022, byl Specializiran nakazatelen sad (specializovaný trestní soud) zrušen a byla na něj od tohoto dne přenesena pravomoc rozhodnout v některých trestních věcech projednávaných u posledně uvedeného soudu, včetně věci v původním řízení.

K předběžným otázkám

K první předběžné otázce ve věci C-430/22

- 22 Podstatou první otázky předkládajícího soudu ve věci C-430/22 je, zda čl. 8 odst. 4 směrnice 2016/343 ukládá vnitrostátnímu soudu, aby v případě odsouzení v nepřítomnosti, nejsou-li splněny podmínky stanovené v čl. 8 odst. 2 této směrnice, výslovně upozornil v odsuzujícím rozsudku na právo na nové řízení před soudem tak, aby osoba odsouzená v nepřítomnosti mohla být o tomto právu poučena v pozdější fázi, a to zejména při jejím zadržení za účelem výkonu trestu.
- 23 Úvodem je třeba připomenout, že podle předkládajícího soudu z okolností věci v původních řízeních jasně vyplývá, že vzhledem k tomu, že podmínky stanovené v čl. 8 odst. 2 směrnice 2016/343 nejsou splněny, použije se čl. 8 odst. 4 této směrnice.
- 24 Podle ustálené judikatury je při výkladu ustanovení unijního práva třeba vzít v úvahu nejen znění tohoto ustanovení, ale i jeho kontext, cíle sledované právní úpravou, jejíž je uvedené ustanovení součástí, a případně i historii jeho vzniku (v tomto smyslu viz rozsudek ze dne 19. prosince 2019, *Nederlands Uitgeversverbond a Groep Algemene Uitgevers*, C-263/18, EU:C:2019:1111, bod 38 a citovaná judikatura). Zejména je třeba zohlednit body odůvodnění dotčeného unijního aktu, jelikož mohou objasnit vůli autora aktu a představovat důležité prvky pro výklad tohoto aktu [v tomto smyslu viz rozsudek ze dne 19. května 2022, *Spetsializirana prokuratura (Řízení proti uprchlému obviněnému)*, C-569/20, EU:C:2022:401, bod 32].
- 25 Pokud jde o čl. 8 odst. 4 směrnice 2016/343, toto ustanovení uvádí, že pokud právní řád členských států umožňuje provést řízení před soudem v nepřítomnosti podezřelé nebo obviněné osoby, avšak nelze splnit podmínky stanovené v odstavci 2 tohoto článku, neboť přes vynaložení přiměřeného úsilí nemohlo být zjištěno místo pobytu podezřelé či obviněné osoby, mohou členské státy stanovit, že takové rozhodnutí lze přesto vynést a vykonat.

- 26 Jak upřesňuje čl. 8 odst. 4 uvedené směrnice, v takovém případě je třeba, aby dotčená osoba byla poučena jak o právu na nové řízení před soudem, tak o možnosti napadnout rozhodnutí vydané v její nepřítomnosti v okamžiku, kdy je vyrozuměna o tomto rozhodnutí.
- 27 Nicméně, jak správně uvádí Evropská komise, toto ustanovení nestanoví konkrétní způsob, jakým má být takové poučení dotčené osoby provedeno, ale pouze stanoví, že dotčená osoba musí být o této možnosti a právu poučena v okamžiku vyrozumění o rozhodnutí vydaném v její nepřítomnosti, zejména při jejím zadržení, jelikož zadržení obvykle následuje po zjištění místa pobytu hledané osoby.
- 28 To potvrzuje bod 39 odůvodnění směrnice 2016/343, který uvádí, že uvedené vyrozumění, které by mělo být poskytnuto písemně, může být poskytnuto i ústně, pokud je skutečnost, že k vyrozumění došlo, zaznamenána v souladu s postupem pro záznamy při řízení před soudem podle vnitrostátního práva.
- 29 Konečně je třeba připomenout, že jediným cílem směrnice 2016/343 je stanovit společná minimální pravidla a proto tato směrnice neprovádí úplnou harmonizaci trestního řízení. Podmínky stanovené vnitrostátním právem však nemohou ohrozit účel této směrnice spočívající v zaručení spravedlivého procesu, a tedy umožnění dotčené osobě účastnit se řízení, ve smyslu článků 8 nebo 9 uvedené směrnice [v tomto smyslu viz rozsudek ze dne 19. května 2022, Spetsializirana prokuratura (Řízení proti uprchlému obviněnému), C-569/20, EU:C:2022:401, bod 43].
- 30 Z toho vyplývá, že směrnice 2016/343 neukládá soudu, který vydává rozhodnutí v nepřítomnosti proti osobě nepřítomné na jednání a jejíž místo pobytu nebylo zjištěno, povinnost zahrnout do tohoto rozhodnutí poučení o právu na nové řízení před soudem a možnosti napadnout uvedené rozhodnutí. Volba způsobu, jakým musí být takové poučení dotčným osobám poskytnuto, je totiž ponechána na uvážení členských států za předpokladu, že je dotčené osobě oznámeno v okamžiku, kdy je tato osoba vyrozuměna o dotčeném rozhodnutí.
- 31 S ohledem na všechny výše uvedené úvahy je třeba na první otázku položenou ve věci C-430/22 odpovědět tak, že čl. 8 odst. 4 směrnice 2016/343 musí být vykládán v tom smyslu, že vnitrostátnímu soudu neukládá, aby v případě odsouzení v nepřítomnosti, nejsou-li splněny podmínky stanovené v čl. 8 odst. 2 této směrnice, výslovně upozornil v odsuzujícím rozsudku na právo na nové řízení před soudem.

Ke druhé předběžné otázce položené ve věci C-430/22 a předběžné otázce položené ve věci C-468/22

- 32 Vzhledem k tomu, že Soudní dvůr odpověděl na první otázku položenou ve věci C-430/22 záporně, není třeba odpovídat na druhou otázku v této věci, ani na otázku položenou ve věci C-468/22, jelikož jak je uvedeno v bodě 17 tohoto rozsudku, pouze v případě kladné odpovědi na tuto první otázku vyvstává podle názoru předkládajícího soudu otázka týkající se obsahu vyrozumění, které má být poskytnuto osobě odsouzené v nepřítomnosti, jak je uvedeno v bodě 18 tohoto rozsudku.

K nákladům řízení

- 33 Vzhledem k tomu, že řízení má, pokud jde o účastníky původního řízení, povahu incidenčního řízení ve vztahu ke sporu probíhajícímu před předkládajícím soudem, je k rozhodnutí o nákladech řízení příslušný uvedený soud. Výdaje vzniklé předložením jiných vyjádření Soudnímu dvoru než vyjádření uvedených účastníků řízení se nenahrazují.

Z těchto důvodů Soudní dvůr (šestý senát) rozhodl takto:

Článek 8 odst. 4 směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2016/343 ze dne 9. března 2016, kterou se posilují některé aspekty presumpce nevinny a práva být přítomen při trestním řízení před soudem, musí být vykládán v tom smyslu, že vnitrostátnímu soudu neukládá, aby v případě odsouzení v nepřítomnosti, nejsou-li splněny podmínky stanovené v čl. 8 odst. 2 této směrnice, výslovně upozornil v odsuzujícím rozsudku na právo na nové řízení před soudem.

Podpisy